

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

СИЛАБУС ОBOB'ЯЗKOBOTO OCBITHЬOTO KOМПОНЕНТУ

**«ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ»**

Мова навчання – *українська*

Шифр та найменування галузі знань № 05 «Соціальні і поведінкові науки»

Код та найменування спеціальності № 051 «Економіка»

Кваліфікація *доктор філософії з економіки*

Ступінь вищої освіти *доктор філософії*

Затверджено на засіданні Методичної Ради зі спеціальності № 051 «Економіка»
«31» 08 2023 р. протокол № 2.

Реєстраційний номер у відділі аспірантури і докторантури

107-051-2023A

Кафедра: [Економіка промисловості](#)
Викладач: Кулаковська Тетяна Анатоліївна, професор
кафедри економіки промисловості, доктор
економічних наук, професор

Профайл

Контакти:
Tetiana_Kula@ukr.net
(093) 596-47-21

Освітній компонент викладається на 2 курсі у 1 семестрі

Кількість: кредитів - 4, годин – 120

Аудиторні заняття, годин:	всього	лекції	практичні
денна	42	18	24
заочна	24	10	14
Самостійна робота, годин	Денна – 78		Заочна – 96

Розклад занять

2. Анотація освітнього компоненту

Освітній компонент (ОК) «Економіка та управління розвитком соціально-економічних систем» є однією з фундаментальних дисциплін економічного циклу, яка дозволяє розкрити закономірності функціонування та розвитку соціально-економічних систем та використовувати теоретичні знання та методичні прийоми та механізми у прийнятті управлінських рішень щодо сталого розвитку соціально-економічних систем/

3. Мета освітнього компоненту

Мета: формування знань, навичок та світогляду, необхідних для управління процесами розвитку соціально-економічних систем.

Завдання: вивчення теорії функціонування та розвитку соціально- економічних систем; механізмів управління станом та розвитком соціально-економічних систем; основ управління розвитком соціально-економічних систем.

У результаті вивчення освітнього компоненту «Економіка та управління розвитком соціально-економічних систем» здобувач освіти повинен:

знати: основні закономірності формування та розвитку соціально- економічних систем;

вміти: обґрунтовувати прийняття рішень з управління процесами розвитку соціально-економічних систем

4. Компетентності та програмні результати навчання

У результаті вивчення освітнього компоненту «Наукові основи економіки» здобувач вищої освіти отримує наступні програмні компетентності та програмні результати навчання, які визначені в [Стандарті вищої освіти зі спеціальності 051 «Економіка»](#) та [освітньо-науковій програмі «Економіка» третього \(освітньо-наукового\) рівня вищої освіти докторів філософії з економіки](#).

Інтегральна компетентність

Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у сфері економіки, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, що передбачає глибоке переосмислення наявних та

створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК04. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в економіці та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з економіки та суміжних галузей.

СК05. Здатність виявляти, поглиблено аналізувати та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері економіки з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень, у тому числі з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

СК05. Здатність виявляти, поглиблено аналізувати та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері економіки з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень, у тому числі з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

СК07. Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні наукові проєкти в економіці та дотичні до неї міждисциплінарні підходи, проявляти

лідерство та відповідальність при їх реалізації; комерціалізувати результати наукових досліджень та забезпечувати дотримання прав інтелектуальної власності.

СК08*. Здатність генерувати інноваційні рішення з підвищення ефективності функціонування соціально-економічних систем, оптимізувати такі рішення та оцінювати їх ефективність.

Програмні результати навчання:

РН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання з економіки, управління соціально-економічними системами і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення фундаментальних і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з відповідного напрямку.

РН03. Розробляти та досліджувати фундаментальні та прикладні моделі соціально-економічних процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у економіці та дотичних міждисциплінарних напрямках.

РН05. Пропонувати нові рішення, розробляти наукові проєкти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі і фундаментальні та прикладні проблеми економічної науки з врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів; забезпечувати комерціалізацію результатів наукових досліджень та дотримання прав інтелектуальної власності.

РН08. Планувати і виконувати емпіричні та/або теоретичні дослідження у сфері економіки та з дотичних міждисциплінарних напрямків, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми

РН10*. Продувати інноваційні рішення з підвищення ефективності функціонування соціально-економічних систем, застосовувати методичні підходи до оптимізації та оцінки ефективності таких рішень.

5. Інформаційний обсяг освітнього компоненту

5.1. Перелік лекційних завдань

№ теми	Зміст теми	Кількість годин	
		Денна ф.н.	Заочна ф.н.
Змістовий модуль 1. ФАКТОРИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ, МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ЇХ СТАНОМ ТА РОЗВИТКОМ			
1	Характеристика систем та процесу розвитку систем Поняття системи. Склад та функції системи. Сутнісний початок формування та розвитку систем. Реалізація відкритості та стаціонарності системи. Характеристика розвитку. Поняття порядку та хаосу. Закономірності самоорганізації природи. Діалектика процесів самовідтворення та самодеструкції систем.	2	2
2	Енергетичні, інформаційні та синергійні основи розвитку систем Поняття енергії. Енергетичний баланс системи. Реалізація квазіенергетичного балансу на прикладі соціально-економічних систем. Поняття інформації та функції інформаційної реальності. Кількісна та якісна оцінка інформації. Пам'ять системи та еволюція систем пам'яті. Поняття синергізму та синергійного ефекту. Види синергізму в економічних системах. Фактори виникнення та форми прояву синергійних ефектів.	2	-
3	Характеристика та механізми сталості систем Поняття о механізмах зворотного зв'язку. Механізми позитивного та негативного зворотного зв'язку. Ефект рикошету. Витривалість, толерантність, резистентність та вразливість систем. Стабільність, сталість та еластичність систем.	2	1
4	Механізми трансформації та еволюції систем Трансформаційні механізми. Особливості біфуркаційних механізмів. Основні характеристики трансформацій. Нелінійна поведінка системи. Хвильові властивості середовища та стану системи. Змінність, спадковість та відбір як ключові складові розвитку. Характеристика змінності, спадковості та механізму відбору. Штучний відбір.	2	1
	Всього за ЗМ 1	8	4
Змістовий модуль 2. ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ			
5	Просторові та часові фактори в управлінні розвитком соціально-економічних систем Простір існування та розвиток систем. Ієрархія в організації економічних систем. Роль структури та ієрархії в самоорганізації економічних систем та управлінні ними. Час як системоформуєчий фактор. Ключові характеристики параметрів часу. Поняття фактору часу. Конвертація параметрів часу та стану економічних систем. Управління параметрами часу.	4	2
6	Самоорганізація як цілісне явище у процесах розвитку соціально-економічних систем Закони самоорганізації систем. Основні фази та напрями самоорганізації систем. Розв'язання протиріччя як ключовий момент самоорганізації систем. Конвертація компонент системи.	2	2

	Розвиток соціально-економічних систем. Метаболізм та процеси соціально- економічного розвитку. Закономірності розвитку соціально-економічних систем.		
7	Управління розвитком соціально-економічних систем Взаємозв'язок екзогенних та ендогенних факторів розвитку. Природні фактори та соціально-економічний розвиток. Відтворення сутнісної тріади людини. Метасистемний перехід розвитку соціально-економічних систем. Врахування феноменів «стискання» та «розширення» простору часу та адаптація до біфуркацій.	4	2
	Всього за ЗМ 2	10	6
	Разом за ОК	18	10

5.2. Перелік практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1 / 1	Тема 1. Характеристика систем та процесу розвитку систем	2	-
2 / 1	Тема 2. Енергетичні, інформаційні та синергійні основи розвитку систем	2	2
3 / 2	Тема 3. Характеристика та механізми сталості систем	2	2
4-5 / 3	Тема 4. Механізми трансформації та еволюції систем	4	2
	ВСЬОГО за МК 1	10	6
6-8 / 4-5	Тема 5. Просторові та часові фактори в управлінні розвитком соціально-економічних систем	6	4
9-10 / 6	Тема 6. Самоорганізація як цілісне явище у процесах розвитку соціально-економічних систем	4	2
11-12 / 7	Тема 7. Управління розвитком соціально-економічних систем	4	2
	ВСЬОГО за МК 2	14	8
Всього		24	14

5.3. Перелік завдань до самостійної роботи

№	Назва самостійної роботи	Кількість годин за змістовими модулями для форм навчання	
		денної	заочної
1.	Опрацювання матеріалу і надання письмових відповідей на контрольні питання конспекту лекцій за темами 1-7	18	36
2.	Виконання двох індивідуальних робіт: Тематика індивідуальної роботи 1: - Енергетичні основи розвитку - Інформаційні основи розвитку - Синергійні основи розвитку - Механізми та характеристика сталості систем	60 30	60 30

<ul style="list-style-type: none"> - Фактори та механізми трансформації систем - Фактори та механізми еволюції систем - Енергоінформаційні основи управління розвитком соціально-економічних систем - Енергоентропійні основи функціонування систем <p>Тематика індивідуальної роботи 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Простір та організаційні основи розвитку систем - Фактор часу в управлінні розвитком систем - Основи самоорганізації систем - Закони самоорганізації систем - Управління розвитком соціально-економічних систем - Етична компонента як фактор розвитку соціально- економічних систем - Основи забезпечення сталого розвитку соціально- економічних систем - Управління розвитком при переході до інформаційного суспільства 	30	30
Всього СРС	78	96

6. Система оцінювання та вимоги

Контроль успішності навчання здобувача проводиться у формах поточного і підсумкового контролів.

Формами поточного контролю є:

- письмові контрольні роботи за окремими темами або модульні контрольні роботи;
- виконання і захист індивідуальних завдань;
- усне опитування.

Підсумковий контроль – *екзамен*.

Нарахування балів:

Вид роботи, що підлягає контролю	Максимальна кількість оціночних балів	
	Денна	Заочна
Змістовний модуль 1.		
Лекційний курс	5	3
Практичні заняття	4	2
Самостійна робота	16	20
Тестування	10	10
Всього за змістовний модуль 1	35	35
Змістовний модуль 2.		
Лекційний курс	7	4
Практичні заняття	5	3
Самостійна робота	13	18
Тестування	10	10
Всього за змістовний модуль 2	35	35
Екзамен	30	30
Всього	100	100

Є можливість визнання результатів неформальної освіти відповідно до п.2 [Положення про порядок перезарахування результатів навчання \(навчальних дисциплін\) в](#)

**Критерії оцінювання програмних результатів навчання здобувачів
Підсумковий контроль – екзамен**

27-30 балів	якщо здобувач демонструє повні й глибокі знання навчального матеріалу, достовірний рівень розвитку умінь і навичок, правильне й обґрунтоване формулювання практичних висновків, уміння приймати необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях, вільне володіння науковими термінами, високу комунікативну культуру	відмінно
23-26 балів	Якщо здобувач виявляє дещо обмежені знання навчального матеріалу, допускає окремі несуттєві помилки й неточності	дуже добре
18-22 бали	якщо здобувач засвоїв основний навчальний матеріал, володіє необхідними уміннями та навичками для вирішення стандартних завдань, проте при цьому допускає неточності, не виявляє самостійності суджень, демонструє недоліки комунікативної культури	задовільно
0-17 балів	якщо здобувач не володіє необхідними знаннями, уміннями й навичками, науковими термінами, демонструє низький рівень комунікативної культури	незадовільно

Критерії оцінювання аудиторних занять (лекцій та практичних, за одне заняття)

Теоретична підготовленість перевіряється і оцінюється за результатами усної або письмової бесіди на лекціях та відповіді на питання практичних занять, що складені у відповідності до змісту навчальної програми.

<i>1,0 – 0,91</i>	Здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, розв'язує задачі, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки	відмінно
<i>0,9 – 0,8</i>	Здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, розв'язує задачі з незначними помилками. При висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки	дуже добре
<i>0,7– 0,6</i>	Здобувач відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.	добре
<i>0,5– 0,4</i>	Здобувач доволі фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання ОК, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.	достатньо
<i>0,3-0,0</i>	Здобувач не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.	незадовільно

Самостійна робота (опрацювання однієї теми та надання письмових відповідей: денна та заочна форми навчання – 4 теми у 1 модулі; 3 тем у 2 модулі)

2,0 – 1,7 балів	<i>Самостійна відпрацьована та вчасно захищена, надані повні обґрунтовані відповіді</i>	відмінно
1,6 - 1,4 балів	<i>Самостійна відпрацьована та вчасно захищена, при відповіді допущені неточності</i>	дуже добре
1,3– 0,9 балів	<i>Самостійна відпрацьована, відповіді неповні, допущені помилки</i>	добре
0,8– 0,3 балів	<i>Самостійна відпрацьована, відповіді незадовільні, допущені грубі помилки</i>	достатньо
0,2 – 0 балів	<i>Самостійна не відпрацьована або дані незадовільні відповіді</i>	незадовільно

Самостійна робота (виконання індивідуальних робіт: денна форма навчання – 2 роботи (по 1 роботі у модулі))

8 – 7 балів	<i>Самостійна відпрацьована та вчасно захищена, надані повні обґрунтовані відповіді</i>	відмінно
6 - 5 балів	<i>Самостійна відпрацьована та вчасно захищена, при відповіді допущені неточності</i>	дуже добре
4 – 3 балів	<i>Самостійна відпрацьована, відповіді неповні, допущені помилки</i>	добре
2 – 1 балів	<i>Самостійна відпрацьована, відповіді незадовільні, допущені грубі помилки</i>	достатньо
0,9 – 0 балів	<i>Самостійна не відпрацьована або дані незадовільні відповіді</i>	незадовільно

Самостійна робота (виконання індивідуальних робіт: заочна форма навчання – 2 роботи (по 1 роботі у модулі))

12 – 10 балів	<i>Самостійна відпрацьована та вчасно захищена, надані повні обґрунтовані відповіді</i>	відмінно
9 – 7 балів	<i>Самостійна відпрацьована та вчасно захищена, при відповіді допущені неточності</i>	дуже добре
6 – 4 балів	<i>Самостійна відпрацьована, відповіді неповні, допущені помилки</i>	добре
3– 2 балів	<i>Самостійна відпрацьована, відповіді незадовільні, допущені грубі помилки</i>	достатньо
1 – 0 балів	<i>Самостійна не відпрацьована або дані незадовільні відповіді</i>	незадовільно

Тестування (під час модульного контролю)

10 – 8	<i>100 - 81 % правильних відповідей</i>	відмінно
7 – 5	<i>80 – 64 % правильних відповідей</i>	дуже добре
4 – 2	<i>63 – 55 % правильних відповідей</i>	добре
1 – 0,8	<i>54 – 43 % правильних відповідей</i>	достатньо
0,7 – 0	<i>42 – 0% правильних відповідей</i>	незадовільно

7. Засоби діагностики успішності навчання

Методи навчання, які використовуються у процесі проведення занять, а також самостійних робіт за ОК:

Лекційні заняття: Словесні методи: розповідь, пояснення, бесіда, дискусія. Наочні: ілюстрація, спостереження, демонстрація; пояснювально-демонстративний метод, проблемний виклад.

Практичні заняття: виконання практичних робіт з наступним захистом результатів досліджень.

Самостійна робота: робота з навчально-методичними матеріалами, робота з інтернет-ресурсами, реферування, конспектування, науково-пошукова робота здобувачів.

8. Інформаційні ресурси

1. Кулаковська Т.А. Державне антициклічне регулювання розвитку агропродовольчого сектора України: теорія, методологія, практика [Текст] : монографія / Т. А. Кулаковська. Одеса: Астропринт, 2019. 392 с. <https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT.1681078>

2. Інноваційно-інвестиційний розвиток бізнес-структур в Україні [Текст] : монографія / Н. Й. Басюркіна, С. Ю. Вігуржинська, С. А. Горбаченко та ін. ; за ред. Н. Й. Басюркіної ; Одес. нац. акад. харч. технологій. Київ : ФОП Гуляєва В.М., 2019. 167 с. <https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT.1282354>

3. Войт Д.С. Економічний розвиток регіонів в умовах соціалізації: особливості функціонування та завдання управління [Текст] : монографія / Д. С. Войт ; Міжнар. ун-т бізнесу і права. Херсон: Швець В.М., 2020. 360 с. <https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT.2014287>

4. Войт Д.С. Управління економічним розвитком регіонів в умовах соціалізації [Текст] : дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.05 "Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка" : захищена 21.10.20 / Д. С. Войт ; наук. консультант І. О. Іртищева ; Одес. нац. акад. харч. технологій. Одеса : ОНАХТ, 2020. 412 с. <https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT.1431586>

5. Дідух С.М. Інклюзивний розвиток агропродовольчих вертикально-інтегрованих компаній України [Текст]: монографія / С. М. Дідух ; Одес. нац. акад. харч. технологій. Одеса : Астропринт, 2020. 332 с. <https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT.1680966>

Додаткові:

1. Офіційний веб-портал «Законодавство України» <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
2. Урядовий портал <https://www.kmu.gov.ua/>
3. Офіційний веб-портал Міністерства юстиції України <https://minjust.gov.ua/>
4. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>.
5. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua.
6. Офіційний сайт –законодавча база «Ліга». URL: www.liga.com.ua.

9. Політика освітнього компоненту

Політика всіх освітніх компонент в ОНТУ є уніфікованою та визначена з урахуванням законодавства України, [Корпоративному кодексу ОНТУ](#), [Кодексу академічної доброчесності ОНТУ](#), [Положення про організацію освітнього процесу ОНТУ](#), [Положення про порядок перезарахування результатів навчання \(навчальних дисциплін\) в ОНТУ](#), [вимог ISO 9001:2015 та роботодавців](#).

Викладач *ПІДПИСАНО* Тетяна КУЛАКОВСЬКА

Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри Економіки промисловості

Протокол від «30»__08__2023 р. №_2_

Завідувач кафедри *ПІДПИСАНО* Олександр ПАВЛОВ

ПОГОДЖЕНО:

Гарант ОП «Економіка підприємства»

д.е.н., професор кафедри економіки промисловості *ПІДПИСАНО* Олександр ПАВЛОВ